

Strategi för miljöanpassat byggande för Örebro kommunkoncern.

PROGRAM

Uttrycker värdegrund och önskvärd utveckling av verksamheten.

POLICY

Uttrycker ett värdegrundsbaserat förhållningssätt och principer för vägledning.

STRATEGI

Konkretiserar ett program eller en policy och utgör en grund för Prioritering.

HANDLINGSPLAN

Beskriver konkreta mål och åtgärder.

RIKTLINJER

Säkerställer ett riktigt agerande och en god kvalitet vid handläggning och utförande.

Dokumentansvarig på politisk nivå: Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt

Dokumentansvarig på tjänstemannanivå: Avdelningen för samhällsutveckling, Kommunstyrelseförvaltningen

Sammanfattning

Byggsektorn står för en stor del av Sveriges totala miljöpåverkan. Det är bland annat genom byggmaterial, energiåtgång, avfall, men också gestaltning. Frågan är omfattande och som miljömedveten kommun behövs en strategi för att minska denna miljöpåverkan.

Kommunfullmäktige har beslutat i Övergripande strategier och budget 2017 med plan för 2018–2019, att de kommunala bolagen ska förhålla sig till miljöanpassat byggande. I dokumentet läggs fast att ÖBO, Örebroporten och Futurum: ”ska medverka till att målen i kommunens strategi för giftfritt Örebro uppfylls”. Strategin delades upp i två strategidokument varav Strategi för miljöanpassat byggande blev ett. ÖBO, Örebroporten och Futurum har varit delaktiga i framtagandet av strategin.

Under 2014 lade de tre stora fastighetsbolagen i kommunkoncernen 1,8 miljarder kronor på investeringar och underhåll. Det är en stor andel av koncernens totala omsättning som härmed får en koncernövergripande miljöstyrning.

Strategins övergripande mål är att ”Byggnader som uppförs av Örebro kommunkoncern ska ha lägre miljöpåverkan än vad som krävs av aktuell lagstiftning, ha långsiktiga perspektiv i säkerhetsfrågor och ekonomiska kalkyler, samt bidra till positiva upplevelser och livsbetingelser i närområdet.”

Ansvariga för att strategins mål uppfylls är Örebrobostäder AB, Futurum fastigheter AB, Örebroporten AB, Kommunstyrelsen respektive Programnämnd samhällsbyggnad. Kommunstyrelsen ansvarar för revidering och breddning av styrdokument till 2018. Strategin är beslutad i Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt den 6 december 2017.

Innehåll

Sammanfattning	4
Byggnadens miljöpåverkan	6
Örebro kommunkoncerns roll	6
Mål och strategier	8
Övergripande mål för miljöanpassat byggande	8
Principer vid förorenad mark	8
Mål för Örebro kommunkoncern	8
Strategier	10
Genomförande, uppföljning och revidering	11
Hur strategin samspelar med befintliga beslut	11
Andra styrdokument som berörs	11
Målkonflikter	11
Konsekvenser ekonomiskt, socialt och ekologiskt	12
Referenser	13
Litteratur	13
Bilagor	14
Bilaga 1 – Märkningar, certifieringar och register för miljöbra val	14
Bilaga 2 – Inspiration till mål 6 hållbart byggande	16
Bilaga 3 – Framtagandet av strategin	18
Bilaga 4 – Nulägesbeskrivning	19

Byggnadens miljöpåverkan

Byggnader som uppförs förväntas stå i många decennier. Det är långa perspektiv. Det medför att de val vi gör för en byggnad kommer att påverka inomhus- och närmiljö under lång tid. Men byggnationen påverkar även andra delar av världen vid utvinning av malm och produktion av byggmaterial. Därtill påverkar driften det globala klimatet genom energiåtgång såväl som materialvalen påverkar de människor som vistas i och runt byggnaden under dess livslängd. Även vid rivning och renovering där det uppstår avfall påverkas miljön. Vi ser t.ex. hur misstag som att använda PCB i fogar har tvingat fastighetsägare till kostsamma saneringar några decennier senare.

Materialval inom bygg- och fastighetssektorn har stor miljöpåverkan. Sektorn står för cirka 40 procent av samhällets materialanvändning. Enligt Kemikalieinspektionen används ungefär 50 000 olika byggmaterial och kemiska produkter i Sverige. Några exempel på byggmaterial där miljöfarliga ämnen kan förekomma är isolering, gummikablar, spånskivor, cement, limmer, fogmassor, plastgolv och elektronisk utrustning.

Byggnader har även en stor klimatpåverkan, såväl under byggskedet som driftsfasen. Under byggfasen kräver t.ex. betong betydande mängder energi för att tillverkas. Av Sveriges totala energianvändning stod bostäder och service för 38 procent år 2014. Mycket har hänt de senaste decennierna. År 1978 var den genomsnittliga energianvändningen för uppvärmning av flerbostadshus 244 kWh/m² och år medan den år 2000 var nere i 160 och för nybyggnation säger Boverkets byggregler max 90 kWh/m² och år. Denna utveckling kommer att fortsätta.

Våra fastigheter utgör också en del av hela tätortsmiljön. Rätt utformad kan en fastighet med sin omgivning tillföra många värden till orten. Den första tanken som dyker upp är kanske att grönska ger skönhetsupplevelser och möjlighet till avkoppling, men det finns mer. En vattenyta kan fungera temperaturreglerande, blommor kan ge förutsättningar för bin och humlor som i sin tur pollinerar och ger mat, ett träd kan ge skugga en varm dag och dämpa buller och föroreningar, en grusgång kan öka infiltrationen av regnvatten och minska risken för översvämning.

Örebro kommunkoncerns roll

Det nationella miljö kvalitetsmålet *god bebyggd miljö*, beslutat av Riksdagen, lyder:

”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas tillvara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.”

Den samlade bedömningen (Naturvårdsverket rapport 6662, 2015) av miljömålet är att det inte är möjligt att nå till år 2020 med idag beslutade eller planerade styrmedel. Det finns däremot en svagt positiv trend.

Boverket är den myndighet som i Sverige har ansvar för miljö kvalitetsmålet god bebyggd miljö. Boverket har tio preciseringar av miljö kvalitetsmålet där x av dem är fokus i denna strategi. De är god vardagsmiljö, hälsa och säkerhet, hushållning med energi och naturresurser, samt avfallshantering. Dessa är frågor där byggherren själv har störst rådgivning. Vidare finns det andra preciseringar av miljö kvalitetsmålet som delvis berörs i denna strategi. Det rör hållbar bebyggelsestruktur, natur- och grönområden samt kulturvärden i bebyggd miljö. I de flesta fall kan kommunkoncernens byggande här bidra med sin del i en större helhet. För de tre sista preciseringarna hänvisas främst till Stadsbyggnadsförvaltningens översikts- och detaljplanering. Det gäller hållbar samhällsplanering, infrastruktur och kollektivtrafiksystem.

I framtagandet av strategin gjordes några avgränsningar och ställningstaganden. Det konstaterades att buller, fuktsäkerhet och tillgänglighetsanpassning alla är relevanta frågor inom ramen för strategin, men att den lagstiftning som finns är tillräcklig. För att underlätta byggprocessen bör någon form av kriterier motsvarande en känd certifiering eller andra nationellt använda krav användas, snarare än att arbeta med egna krav. Denna typ av certifiering finns ännu inte vad gäller social hållbarhet för svenska förhållanden, även om utvecklingsarbete pågår. Sociala aspekter ingår därför bara i form av hälsosamma innemiljöer och socialt stimulerande utemiljöer. De märkningar, register och certifieringar som finns till stöd för miljöriktiga köp och investeringar i linje med strategin framgår av bilaga 1.

Kommunens möjlighet att ställa tekniska egenskapskrav på byggnader vid försäljning av mark förbjöds av regeringen genom en ändring i Plan- och bygglagen den 1 januari 2015. Därför avgränsas denna strategi till kommunkoncernens eget byggande.

Mål och strategier

Genom att sätta interna mål för såväl nybyggnation, tillbyggnation och ombyggnation kan kommunkoncernen minska miljöpåverkan. Tidigare har det endast funnits koncernövergripande *energi*krav för fastigheter. En erfarenhet därifrån är att det blir svårare i mötet med byggtreprenörer när vi har krav som skiljer sig från andra kommuner. Utgångspunkten har därför varit att i första hand gå på någon typ av miljöcertifiering för byggnader. Olika alternativ har analyserats och Miljöbyggnads kriterier är de som passar Örebro kommunkoncern bäst. Däremot täcker denna certifiering främst energi, inomhusmiljö och materialval och inte samtliga miljöaspekter inom ramen för miljöanpassat byggande. Specifika mål har därför formulerats kring träbyggnation, utemiljö, lekplatser och byggavfall.

Övergripande mål för miljöanpassat byggande

Miljöanpassat byggande kan knytas till många av de nationella miljömålen. Målet god bebyggd miljö, som det beskrivs i Örebro kommuns miljöprogram, är dock en naturlig utgångspunkt:

”Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö. Natur- och kulturvärden ska utvecklas och utformningen av bebyggelsen ska främja en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser.”

Ett övergripande mål, specifikt för Örebro kommunkoncern, lyder:

”Byggnader som uppförs av Örebro kommunkoncern ska ha lägre miljöpåverkan än vad som krävs av aktuell lagstiftning, ha långsiktiga perspektiv i säkerhetsfrågor och ekonomiska kalkyler, samt bidra till positiva upplevelser och livsbetingelser i närområdet.”

Principer vid förorenad mark

Örebro kommun har under senare år ökat exploateringsgraden markant. Dessutom blir det allt vanligare att gamla industriområden omvandlas till bostadsområden. Det har fått den positiva följden att allt fler förorenade områden saneras. Örebro kommun lever efter tre generella principer när det gäller exploatering och förorenad mark:

1. Örebro kommun ska alltid sälja ren mark genom att kända föroreningar saneras.
2. När nya områden planläggs och tidigare okända föroreningar upptäcks saneras kommunen även dessa innan marken säljs vidare.
3. I de fall markföroreningarna är kopplade till tidigare verksamheter där kommunen inte varit ansvarig verksamhetsutövare utreder Örebro kommun möjligheterna till ekonomisk ersättning från den part som orsakat föroreningen.

Mål för Örebro kommunkoncern

Målsansvariga: Örebrobostäder AB, Futurum fastigheter AB, Örebroporten AB, Kommunstyrelsen respektive Programnämnd samhällsbyggnad om inte annat anges i målet. Observera att målsansvaret ligger på de verksamheter som är beställare eller utförare av byggnation. Målen berör inte t.ex. bygglovsprövning eller detaljplanering.

1. Från och med 2018 utgår all projektering för nyproduktion och tillbyggnad från kriterierna för Miljöbyggnad silver¹. Undantag ska motiveras utifrån en LCC-analys² eller andra omständigheter som gör att kriterierna inte är tillämpliga.
2. Till 2025 ska respektive bolag bygga minst två nya bostadshus, skolbyggnader respektive kommersiella lokaler med stommar i trä.
3. Från och med 2018 utgår all projektering för ombyggnation från Miljöbyggnad silvers kriterier för befintliga byggnader. Endast de kriterier som påverkas av ombyggnationens inriktning tillämpas. Kriteriet energianvändning undantas här (se istället mål 4).
4. Vid omfattande ROT-renovering bör energianvändningen halveras. Undantag ska motiveras utifrån en LCC-analys, om varsamhetskrav medför negativt utfall av LCC-analys, eller om energiåtgärderna har stor negativ inverkan på boende- eller verksamhetsmiljön. Med omfattande ROT-renovering menas ombyggnation som omfattar klimatskalet, värmesystem, ventilation, fastighetsel och varmvatten.
5. Mängden byggavfall ska minska. Det kan t.ex. ske genom att vid upphandling hänvisa till ”Kretsloppsrådets resurs- och avfallsriktlinjer vid byggande och rivning” för att förebygga avfall.
6. Utemiljön på kommunkoncernens nybyggda fastigheter ska bidra till en trygg, hälsosam, estetisk och motståndskraftig stad. Bilaga 3 kan inspirera till vilken typ av inslag det kan innebära på fastigheten. För Futurums utemiljöer hänvisas till mål 7.
7. Futurums projektering av nya³ förskole- och skolgårdar ska ge välfungerande utemiljöer med möjlighet att leka och utvecklas i hälsosamma och inspirerande sammanhang. Det kan åstadkommas genom att utgå från den nationella vägledningen ”Gör plats för barn och unga!”

¹ Certifieringen Miljöbyggnad kommer att få reviderade kriterier (3.0) vid årsskiftet 2016/17. Det sammanfaller med tidpunkten för beslut om denna strategi. Valet av Miljöbyggnad silver utgår från kriterierna 2.2, men utifrån utkast för kriterierna 3.0 kommer Örebro kommun inte att tillämpa indikatorn ”LCA vid nyproduktion” eller indikatorn ”förnybart bränsle” under byggskedet.

² LCC står för Life Cycle Cost, dvs. kostnaden under en produkts hela livscykel från materialutvinning till avfallshantering.

³ Kopplat till Örebro kommuns naturplan har befintliga förskolegårdar och dess utvecklingsbehov inventerats. Det finns också en åtgärd om riktlinje för gestaltning av nya förskole- och skolgårdar som går i linje med detta mål.

8. Lekplatser som uppförs och underhålls av kommunkoncernen ska vara giftfria utifrån en kravspecifikation som tas fram av Kommunstyrelseförvaltningen, Futurum fastigheter och Tekniska förvaltningen.

Strategier

För att uppfylla det övergripande organisationsmålet krävs följande förutsättningar:

- Miljömålen kan förenas med affärsmässiga mål.
- Bolagen har tillgång till övergripande kompetens i certifieringskriterier och andra förutsättningar som krävs för att arbeta mot målen.
- Bolagens upphandlande personal har drivkraft, kompetens och resurser att styra entreprenörer mot förebyggande av avfall, grönare utemiljöer och miljövänliga produkter.
- Mål och upphandlingskrav följs upp.

För att nå målen och förbättra de nödvändiga förutsättningarna har

Kommunstyrelseförvaltningen följande strategi:

- Undersöka om viss stödkompetens bör förläggas centralt i koncernen, t.ex. kring uppföljning av upphandlingar.
- Vid efterfrågan från bolagen anordna koncernövergripande utbildningar som stödjer målen.
- Stimulera utbyte och stöd mellan upphandlande enheter inom koncernen hur upphandlingars hållbarhetskrav kan utvecklas.

Genomförande, uppföljning och revidering

Avsnittet mål och strategier anger målsvariga. De har i stor utsträckning deltagit i framtagandet av strategin (bilaga 3). Det är dessa bolag och nämnder som ansvarar för att bidra till målens uppfyllelse. Kommunstyrelseförvaltningen ansvarar för att stödja bolag och nämnd i linje med de strategier som nämns under målen.

Uppföljningen sker främst genom att de målsvariga i sina årsredovisningar redogör för vad som under året har utförts i enlighet med målen för miljöanpassat byggande.

Strategin gäller från beslutet och framåt. Målen för miljöanpassat byggande sätter en startpunkt att vi från och med beslutet, eller 2018 i vissa fall, har nya gemensamma utgångspunkter för byggprojekteringens inriktning. Ett uppdrag kommer därmed att läggas på KSF under 2017 att arbeta fram en breddning av styrdokumentet, Strategi för miljöanpassat byggande för Örebro kommunkoncern, så att helheten inryms med hållbart byggande. Alltså att ta hänsyn till de sociala- och ekonomiska aspekterna också.

I praktiken innebär det att KSF bildar en ny arbetsgrupp med tjänstemän från berörda verksamheter och kommunala bolag. Det ska också finnas viss spetskompetens kring energi, byggande samt juridik i gruppen. Strategi för hållbart byggande bör vara klart under 2018.

Hur strategin samspelar med befintliga beslut

Andra styrdokument som berörs

Strategin ersätter tidigare beslutade Riktlinjer för energikrav vid försäljning av kommunal mark och vid kommunalt byggande 2013–2015 (förlängd 2016). I Klimatstrategin (2016) finns mål om energieffektivisering i kommunala byggnader. Där står också förslag på åtgärd ”Ta fram riktlinjer för hållbart byggande och i samband med det ställa energikrav både vid ny- och ombyggnation.” Naturplanen (2013) innehåller flera åtgärder som berör utemiljön på förskole- och skolgårdar. Handlingsplan för giftfria barnverksamheter i Örebro kommun (2016) innehåller åtgärder för bland annat förskolor och skolor där Futurum har viktiga bidrag genom utformning och material i byggnader och utemiljöer.

Målkonflikter

Inga direkta målkonflikter har identifierats. Med direkt målkonflikt avses två antagna målsättningar som strider mot varandra. De exempel på ”frågetecken” som har lyfts under arbetet är om byggnader med stomme i trä riskerar sämre ljudmiljö och brandskydd. Här finns dock många exempel idag på hus med trästomme att lära av hur de har löst dessa konflikter. Det finns vidare en risk att målen är kostnadsdrivande, men detta går inte att beräkna och värdera. Målen har av bolagen bedömts som rimliga.

Konsekvenser ekonomiskt, socialt och ekologiskt

Strategins mål innebär vissa behov av investeringar och ökade kostnadsramar. Det rör sig om andra material och standarder i byggsektorn. Då vissa insatsområden är delvis nya kunskapsområden krävs det arbetstid för utbildningar och inarbetande av nya rutiner. Mycket av dess kostnader är att betrakta som engångskostnader som utgör investeringar för framtiden. På energisidan finns det tydliga incitament att sänka driftkostnaderna och på så vis går investeringar att räkna hem. Motsvarande beräkningar går inte lika lätt att göra för miljögifter, men vi vet att ”gamla synder” idag kostar pengar som vi gärna slipper i framtiden, t.ex. sanering av PCB i fogar. I viss mån kan också hävdas att övergång till mer miljö- och naturinriktade produkter stärker tillväxten i Sverige och EU.

Socialt innebär strategins mål fördelar för folkhälsan. Fysisk arbetsmiljö, uppväxtmiljö och omsorgsmiljö förbättras.

Målen för miljöanpassat byggande inverkar positivt på många av de nationella miljökvalitetsmålen, framförallt klimat, god bebyggd miljö, vatten och biologisk mångfald. En ökad användning av naturmaterial ökar dock belastningen på naturresurser och det är viktigt att det i första hand är förnybara material.

Referenser

Litteratur

Naturvårdsverket rapport 6662 (2015). *Mål i sikte. Analys och bedömning av de 16 miljö kvalitetsmålen i fördjupad utvärdering*. Naturvårdsverket, Stockholm.

White arkitekter (2014). *Ekosystemtjänster i stadsplanering – en vägledning*. White arkitekter AB, Uppsala.

Bilagor

Bilaga 1 – Märkningar, certifieringar och register för miljöbra val

Att själv navigera mellan förbjudna ämnen, begränsningslistor med mera samt ta reda på om de produkter man vill köpa innehåller dessa eller inte är ett mycket krävande arbete. Därför är det både klokt och tidseffektivt att använda sig av de miljöcertifieringar och liknande verktyg som finns. Det är dock viktigt att själva certifieringen granskas av en tredje part så att den är trovärdig. Nedan sammanställs kort information om märkningar som är relevanta för denna strategi.

Miljöcertifieringen **Miljöbyggnad** har 15 kriterier varav fyra handlar om energi (energianvändning, värmeeffektbehov, solvärmelast, energislag), åtta om inomhusmiljö (ljudmiljö, radon, ventilationsstandard, kvävedioxid, fuktsäkerhet, termiskt klimat vinter, termiskt klimat sommar, dagsljus), två om farliga ämnen (dokumentation av byggvaror, utfasning av farliga ämnen) och en övrigt (legionella). Det finns kriterier för befintliga byggnader respektive nyproduktion och en blandning av dessa används vid ombyggnation.



I dagsläget finns det två system (databaser) för bedömning av byggprodukter; **Byggvarubedömningen** och **Sunda Hus Miljödata**. Ibland nämns **BASTA** i diskussioner av materialdatabaser. BASTA är inte ett värderingssystem för byggvarors miljöprestanda ur ett livscykelperspektiv utan ett register med byggvaror som inte innehåller otillåtna miljöfarliga ämnen. Kriterierna utgår från PRIO-listans utfasnings- och riskminskningsämnen. Produkter som accepteras i Sunda Hus och Byggvarubedömningen är också godkända i BASTA.

Svanen är Nordens officiella miljömärke och finns för varor och tjänster. Produkterna bedöms utifrån ett livscykelperspektiv (råvara till avfall) och kriterierna som ligger till grund för märkningen uppdateras kontinuerligt. Svanen finns inom 60 produktgrupper, bland annat leksaker och rengöringsprodukter.



Naturskyddsföreningens egen miljömärkning **Bra miljöval** för varor och tjänster. Kriterierna skärps kontinuerligt för att bidra till att varor och tjänster utvecklas i en hållbar riktning. Det finns över 700 varor och tjänster med märkningen Bra miljöval, bland annat rengöringsprodukter.



Bra Miljöval

EU-Ecolabel är EU:s officiella miljömärke. Produkterna bedöms utifrån ett livscykelperspektiv (råvara till avfall) och för att erhålla märkningen måste stränga miljö-, funktions- och kvalitetskrav uppfyllas. Kraven skärps kontinuerligt och märkningen förekommer för cirka 30 olika varor och tjänster. Allt från textilier och färg till hotell kan märkas med EU-Ecolabel.



Bilaga 2 – Inspiration till mål 6 hållbart byggande

Syftet med målet är att utifrån enskilda kommunala fastigheter bidra till hållbara stadsdelar som stärker ekosystemen och som är bättre rustade för störningar och framtida klimatförändringar. De ska också bidra till attraktiva stadsmiljöer med höga ekonomiska, ekologiska och sociala värden.

Växtlighet ger oss många så kallade ekosystemtjänster som tillför värde i staden. Sådana värden är t.ex. att minska UV-strålning, föroreningar och buller, reglera temperaturen, minska stress och öka välmående, samt minska risken för översvämningar.

Tabell 1. Exempel på enskilda byggnads- och landskapselement som kan tillföra olika typer av mervärden till en fastighet.

Område	Inget mervärde	Små mervärden	Stora mervärden
Byggnader och gångytor	Endast byggmaterial i fasad och tak. Endast hårdgjorda gångytor	Grönska på vägg/spaljé, avvattning till mark, hårda ytor med fogar	Gröna tak, grusade ytor
Gröna markytor	Endast asfalt eller andra hårdgjorda ytor	Små träd, buskar, häckar	Gräs, stora träd, stadsodling, småbiotoper, pollen- och nektarrika växter
Vatten	Inget synligt vatten, kulverterad vattenavledning	Dagvattenfördröjning, öppen dagvattenavledning, kontakt/vy mot vatten	Öppna vattenytor och våtmarker
Socialt	Inga miljöer som inbjuder till vila, lek eller rekreation	Sittmöjlighet i sol, krukor/blomlådor	Lekmiljö, sittmiljö i skugga, rofylld (bullerdämpande) miljö, blomprakt, konst

Bakgrund till insatserna

Insatser som ökar infiltrationen och minskar risken för översvämning:

Hårdgjorda ytor som leder till kulvert innebär att nederbörd snabbt når vattendrag. Det ökar risken för översvämning. Bättre är om nederbörden får möjlighet att ta en långsammare väg genom att den kan sippra ner i fogar mellan plattor, rinna av till en gräsyta och infiltrera, rinna vidare i diken och genom dammar där en del kan avdunsta. All växtlighet fångar dessutom en del av nederbörden och avdunstar från t.ex. lövverk så att den aldrig når marken.

Insatser som reglerar temperaturen:

Många byggnadsmaterial värms snabbt upp till högre temperaturer än växtmaterial och vatten. Träd i staden kan dessutom erbjuda skugga. En stad utan grönska och öppet vatten får därför större och snabbare temperaturväxlingar, vilket dels kan ge obehag, men också försvåra ett bra och energieffektivt inomhusklimat. All typ av grönska såsom spaljéer (bör inte sitta direkt på väggen, eftersom det binder fukt till fasaden), träd, gröna

tak och gräsytor, erbjuder därmed en temperaturreglerande effekt. Detsamma gäller för fria vattenytor såsom små dammar, bäckar och åar. Fria vattenytor tillför även stora sociala, hydrologiska och biologiska värden men de kan också utgöra en riskfaktor för olyckor. Djupa dammar kan t.ex. vara olämpligt i direkt närhet till förskolor.

Insatser som befrämjar matförsörjning och biologisk mångfald:

Pollinatörer som t.ex. bin, humlor och fjärilar ger förutsättningar för vår matproduktion. Minst en tredjedel av den globala skörden är beroende av insektspollinering och tre fjärdedelar av alla växter. Men pollinatörerna är utsatta och flera arter minskar i antal. De kan hjälpas genom naturbetesmarker, mer ekologisk odling samt fler blommor, särskilt sent på säsongen. Nektar är föda för vuxna bin och pollen för larver. I stadsmiljö kan särskilda blommor som är pollen- och nektarrika väljas. Stadsodling och småbiotoper kan också vara positivt. Det finns särskilda listor på växter som är värdefulla pollen- och nektarväxter samtidigt som de inte avger en typ av pollen som skapar allergier.

Insatser som tillför sociala värden:

Staden är inte bara ett antal bostäder och arbetsplatser. Den består av människor som ska trivas och må bra. Grönska kan minska stress, ge skugga, minska buller och ge möjlighet till avkoppling. Det handlar inte enbart om avstånd till parker eller grönområden som isolerade öar utan om att se hur varje kvarter kan bidra till en helhet. Närhet till lekmiljöer för barn är viktiga för att få fysiska utmaningar och stimulans. Variation är också viktigt – ibland vill du sitta i sol, ibland i skugga. Grönska i staden i form av blomprakt, större gröna ytor och ”strukturer” med olika höjd på träd, buskar och fältskikt skapar flera värden. Men buskar på fel plats, trånga och dåligt belysta passager med mera, kan också skapa otrygghet.

Mer inspiration kan hämtas från t.ex. vägledningen Ekosystemtjänster i stadsplanering (White arkitekter, 2014) som också innehåller fler referenser inom området.

Bilaga 3 – Framtagandet av strategin

Beslut att ta fram strategin togs i Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt i augusti 2014, men arbetet med arbetsgrupper startade först oktober 2015. Arbetet inleddes inom ramen för en annan strategi, giftfritt Örebro, men bröts mot slutet av processen ut till en egen strategi. Nedan redovisas kort vilka som deltog och vad som huvudsakligen avhandlades på arbetsgruppernas möten.

Arbetsgrupp miljöanpassat byggande

I gruppen deltog från upphandlingsavdelningen Sara Andersson (tredje mötet Lisa Jensen), ÖBO KG Forsberg, Futurum Benny Fägerstad och Christian Lundin, enheten för hållbar utveckling Niklas Jakobsson, Lokalförsörjningsavdelningen Lars Jansson, Örebroporten Mattias Waller (de två sista mötena).

Gruppen utgick från Boverkets Vision 2025 för att identifiera vilka miljöaspekter som ansågs mest prioriterade. Efter genomgången jämfördes resultatet med andra befintliga miljöbyggprogram. Frågor som vid olika tillfällen har lyfts från politiken fördes också in som komplement. Arbetsgruppens prioriterade frågor jämfördes med fyra befintliga certifieringar för att bedöma vilken som täckte våra frågor bäst. Valet landade på Miljöbyggnad. Målformuleringar togs fram. Enskilda avstämningar hölls med de bolag som efterfrågade det, ÖBO och Örebroporten. Under remisstiden hölls ett extra möte kring ett hearingmaterial från Swedish Green Building Council (SGBC) som ansvarar för certifieringen Miljöbyggnad. Materialet redovisade förslag till förändringar av Miljöbyggnads kriterier och gruppen diskuterade om förändringarna påverkade våra målsättningar.

Arbetsgrupp förorenade områden

I gruppen, som bara hade ett möte, deltog från Bygglovsavdelningen Stefan Aläng, Miljöskyddsenheten Lena Björk, Futurum Benny Fägerstad, Atleverket Michael Kempf, Detaljplanenheten Per Lilja och Ulf Nykvist, samt Mark- och exploateringsenheten Patrik Simonsson.

Förslag till handlingsplan för förorenade områden togs fram redan 2005, men antogs aldrig. I vattenplanen finns mål som gäller förorenad mark i vattenskyddsområden. Långbänken krävde en närmare undersökning av vad behoven av en sådan handlingsplan egentligen handlar om. Personerna i arbetsgruppen intervjuades, ett par tänkbara utvecklingsfrågor identifierades och dessa diskuterades på ett möte. Det tydligaste utvecklingsbehovet rörde sig om ett gemensamt förhållningssätt mellan alla aktörer som involveras kring förorenad mark som ska exploateras. Det uppstår ibland konflikter och onödiga stopp i byggprocesser där ett gemensamt förhållningssätt kring andra metoder för sanering än schaktning skulle underlätta. Det konstaterades att en sådan process skulle ta längre tid än den som var satt för strategin. Istället för att förlänga strategiarbetet lyftes frågan till Programnämnd samhällsbyggnad för vidare hantering.

Bilaga 4 – Nulägesbeskrivning

Nedan ges en kort beskrivning av vad vi vet om nuläget inom respektive målområde.

Miljöanpassat byggande

Under 2014 lade de tre stora fastighetsbolagen i koncernen 1,8 miljarder kronor på investeringar och underhåll. I jämförelse med övriga målområden är det gigantiska summor som också utgör ett potentiellt påverkansverktyg.

Flera av bolagen och Lokalförsörjningsavdelningen har erfarenheter från miljöinitiativ av olika slag. Alla arbetar intensivt med energieffektivisering och ÖBO är kända för sin framgångsrika modell. Futurum bygger Vintrosa skola som Miljöbyggnad silver och kommer bygga fler skollokaler enligt samma kriterier. ÖBO använder Sunda hus klasserna A, B eller C+ när de väljer byggmaterial. De försöker ringa in produktområden som är bekymmersamma vad gäller miljögifter och går över till plastgolv utan PVC. Lokalförsörjningsavdelningen undersöker möjligheterna med gröna hyresavtal och nollenergihus.

Däremot saknas en samlad strategi som tar ett helhetsgrepp på miljöfrågorna.

Förorenade områden

Länsstyrelsens inventering av länet är slutförd. Förorenad mark delas in i fyra kategorier där riskklass 1-2 behöver åtgärdas. I Örebro kommun finns 92 stycken⁴ områden i riskklass 1-2.

Det höga och ökande exploateringsstrycket i framförallt Örebro som stad medför att de mesta resurserna för undersökning och sanering av mark styrs dit. En positiv konsekvens är att betydligt fler områden saneras idag än för tio år sedan. En negativ konsekvens är att det finns mindre utrymme för arbete med förorenade områden som prioriteras utifrån miljöfara. Kommunens princip att aldrig sälja förorenad mark bidrar positivt till saneringsarbetet i stort och fokus ligger på att ha en väl fungerande exploateringsprocess.

⁴ I denna siffra ingår inte nedlagda deponier. Det kan också saknas vissa pågående verksamheter. Områden med riskklass 3-4 eller områden som endast är identifierade men inte inventerade ingår inte heller. Men i huvudsak är detta de mest prioriterade områdena i kommunen.